

بررسی و سنجش نیازهای اطلاعاتی داوطلبان مجاز به انتخاب رشته آزمون سراسری در شهر تهران

غلامرضا یادگار زاده^۱

کوروش پرند^۲

آرش بهرامی^۳

ابراهیم خدایی^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۸۷/۲/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۸۸/۱/۱۷

چکیده

داوطلبان در فرایند آزمون سراسری نیازمند دسترسی به منابع اطلاعاتی موثقی هستند که آنها را در این آزمون خطیر راهنمایی کند. از این رو هدف مقاله حاضر بررسی و سنجش نیازهای اطلاعاتی داوطلبان آزمون سراسری شهر تهران در سال ۱۳۸۵ است. جامعه مورد مطالعه داوطلبان مجاز به انتخاب رشته شهر تهران بوده‌اند که از بین آنها با روش تصادفی ۳۵۲ نفر به عنوان نمونه مورد بررسی قرار گرفته‌اند. ابزار جمع‌آوری داده و اطلاعات یک پرسش نامه محقق ساخته بود که با روایی و پایایی مناسب بر روی داوطلبان اجرا گردید. داده‌ها با توجه به مقیاس جمع‌آوری، با روش‌های آماری تحلیل

۱- عضو هیأت علمی مرکز مطالعات سازمان سنجش آموزش کشور yadegarzadeh@gmail.com

۲- استادیار دانشگاه شهید بهشتی k_parand@sbu.ac.ir

۳- کارشناس پژوهش مرکز مطالعات سازمان سنجش آموزش کشور bahrami.arash@gmail.com

۴- استادیار سازمان سنجش آموزش کشور khodaie@sanjesh.org

عاملی (به منظور کاهش ابعاد متغیر و یافتن عوامل متجانس)، آزمون کروسکال و الیس و ویل کاکسون (مقایسه بین گروهها) تجزیه و تحلیل شده است. نتایج نشان داد نیازهای اطلاعاتی داوطلبان آزمون سراسری عبارتند از: "استفاده از نرم افزارهای آموزشی، آشنایی با رشته‌ها، دانشگاهها و شیوه گزینش علمی، آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی، شرکت در آزمون‌های آزمایشی، مطالعه هفته‌نامه پیک سنجش، دسترسی به منابع طرح سؤال، نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن، برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه، دوری از عوامل اضطراب‌زا، آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته، در اختیار داشتن مشاور و راهنما". نتایج همچنین نشان داد تفاوت نیازهای داوطلبان با توجه به گروه آزمایشی و نوع دیپلم معنی دار نبود، اما این تفاوت با توجه به جنس معنی دار بود. واژه‌های کلیدی: نیاز اطلاعاتی، سنجش نیاز، آزمون سراسری، سازمان سنجش آموزش کشور، داوطلب آزمون، شهر تهران، تحلیل عاملی

مقدمه و طرح مسئله

آزمون سراسری (کنکور) به عنوان یک آزمون در مقیاس وسیع^۱ به دلیل نقش مهمی که در تعیین سرنوشت داوطلبان ورود به آموزش عالی دارد در چهار دهه^۲ گذشته همواره کانون بحث‌های موافق و مخالف زیادی بوده که هر یک از زاویه خاصی آن را مورد بررسی قرار داده‌اند. آزمونهای در مقیاس وسیع که با هدف غربالگری^۳ به کار می‌روند به علت خطیر بودن^۴ نتایج، دارای اثرات مثبت و منفی متعددی بر نظام آموزشی و داوطلبان هستند (ناگی^۵، ۲۰۰۰)، که این امر راهنمایی و اطلاع‌رسانی به آزمون‌دهندگان را ضروری می‌سازد. با توجه به نقش نتایج این آزمون در پذیرش و یا عدم پذیرش آزمون‌دهندگان به دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی، داوطلبان از ابتدای وارد شدن به فرایند آزمون سراسری که از زمان ثبت نام رسماً آغاز می‌شود با مسایل و پرسش‌های زیادی روبرو می‌شوند که

1. Large scale

۲ - اولین آزمون ورودی دانشگاه‌ها در سال ۱۳۴۸ به صورت سراسری برگزار شد و گزینش دانشجوی برای ۱۲ دانشگاه و مؤسسه انجام گرفت (کاردان، ۱۳۵۰).

3. Gatekeeping

4. High stake

5. Nuggy, P

در واقع نشان دهنده نیاز آنها به کسب اطلاع در خصوص چنین مواردی است. این نیازها که از جنس اطلاعاتی هستند می‌توانند در موفقیت و یا عدم موفقیت داوطلبان نقش زیادی داشته باشند. بررسی گزارش‌های موجود در سازمان سنجش آموزش کشور در خصوص مراجعان و معترضان به نتایج آزمون سراسری این موضوع را تأیید می‌کند. از این رو، مقاله حاضر به دنبال بررسی و شناخت این نوع نیازها و نگاه به نیاز اطلاعاتی در آزمون سراسری است.

نیاز^۱، که در پاره‌ای از نوشته‌ها آن را با انگیزه^۲، خواست و تمایل مترادف دانسته‌اند، دارای ابعاد فردی و اجتماعی بوده و به نیروی ذهنی اطلاق می‌شود که موجب انگیزش و سرزدن رفتار خاصی از آدمی می‌گردد تا نیاز به وجود آمده رفع شود (سیف، ۱۳۷۹: ۳۵۱). نیاز منجر به عدم تعادل می‌شود و این عدم تعادل نیرویی به نام سائق^۳ تولید می‌کند که جهت دهنده فعالیت‌های انسان برای رسیدن به تعادل است. تعاریف زیادی از نیاز ارائه شده که یکی از متداول‌ترین آنها نیاز را "خواست یا ترجیحات افراد در زمینه‌های گوناگون" تعریف می‌کند (سوریانو^۴، ۱۹۹۵: ۷۴). با توجه به تنوع تعاریف نیاز، آنها را می‌توان در یکی از طبقات زیر جای داد:

- ۱- نیاز به معنای خواسته‌ها و نظرات افراد؛
- ۲- نیاز به عنوان نقص یا مشکل؛
- ۳- نیاز به معنای فقدان یا ضرورت چیزی؛
- ۴- نیاز به معنای فاصله یا شکاف بین وضع موجود و مطلوب (فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۰: ۱۳-۷).

هر یک از این طبقات چارچوب مفهومی خاص خود را دارد و مبتنی بر نظریه‌های خاصی هستند. با وجود سابقه دیرین نیاز در متون مختلف، نظریه‌های علمی، طبقه‌بندی و سنجش نیازها در چند دهه گذشته شکل گرفته است. یکی از مشهورترین نظریه‌ها تئوری آبراهام مازلو^۵ و سلسه مراتب نیازها است. مازلو (۱۹۶۸) نیازهای انسانی را به هفت مقوله

1. Need
2. Motivation
3. Drive
4. Soriano, F.I
5. Maslow, A

عمده تقسیم بندی کرده است و آنها را دارای سلسله مراتبی می‌داند که به ترتیب اهمیت و اولویت عبارتند از:

- نیاز جسمی یا فیزیولوژیک (شامل نیاز به آب، غذا، خواب و...)
- نیاز به امنیت (شامل نیاز به داشتن محیطی امن و به دور از تهدید)؛
- نیاز به عشق و محبت و احساس تعلق (شامل نیاز به روابط متقابل با دیگران و محبت کردن)؛

- نیاز به حرمت و احترام (شامل احساس کسب توفیق و تایید)؛
- نیاز به دانستن و فهمیدن (آگاهی داشتن از آنچه در اطراف او می‌گذرد)؛
- نیازهای زیبایی شناختی (لذت بردن از زیبایی‌ها)؛
- نیاز به خودیابی و خویشتن شناسی (وولفولک^۱، ۲۰۰۲: ۳۷۱).

برادشاو^۲ از منظری دیگر نیازها را به پنج دسته تقسیم می‌کند:

۱- نیازهای هنجاری^۳: اگر مهارت، توانایی و ویژگی مشخص شخص یا گروهی از اشخاص از استاندارد تعیین شده پایین‌تر باشد آن فرد یا گروه دارای نیاز هنجاری است؛

۲- نیازهای احساس شده: با مفهوم درخواست مترادف است؛

۳- نیازهای بیان شده یا مورد تقاضا؛

۴- نیازهای مقایسه‌ای: زمانی به وجود می‌آیند که خصوصیات یک جمعیت با جمعیت دیگر مقایسه می‌شود؛

۵- نیازهای پیش بینی شده (مورد انتظار): به تفاوت وضع موجود و مطلوب اشاره می‌کند (فتحی و اجارگاه، ۱۳۷۴: ۷۶-۷۴).

عدم تعادل ناشی از نیاز با توجه به نوع نیاز متفاوت است؛ برخی از نیازها در صورت برآورده نشدن اثرات جبران ناپذیر فردی و اجتماعی بر انسان خواهد داشت. بنابراین؛ از گذشته، آگاهی از نیازهای مادی و معنوی و اندیشیدن تدابیر لازم برای رفع آن مد نظر بوده است و امروزه فنون پیشرفته آن را نیازسنجی^۴ می‌نامند.

1- Woolfolk, A
2 - Bradshaw, J
3- Normative
4- Need Assessment

یکی از مهمترین نیازهایی که در قرن گذشته مطرح شده و در چند دهه اخیر توجه بسیاری را به خود جلب کرده است نیاز اطلاعاتی^۱ (نیاز به دانستن) است که در مرحله پنجم سلسله مراتب نیازهای مازلو قرار دارد و از جنبه‌های فردی و اجتماعی قابل بررسی است. روشهای سنجش آن برای شناخت نیازها و برنامه‌ریزی برای رفع آنها توسعه یافته است. نیازهای اطلاعاتی دربردارنده اطلاعات درباره خود انسان و محیط اجتماعی پیرامون و پدیده‌های مختلف است. تعریف نیاز اطلاعاتی به مقدار زیادی وابسته به ماهیت و خاصیت آن است (ماسیویسیت^۲، ۲۰۰۶)؛ و تا کنون تعریف دقیقی از آن در منابع علمی ارایه نشده است (دروین^۳ و نیلان^۴، ۱۹۸۶). اما در یک تعریف کلی می‌توانیم بگوییم نیاز اطلاعاتی یعنی آنچه یک فرد به دنبال دانستن آن است. لنکستر^۵ (۱۹۹۳) برای سهولت تعریف نیاز اطلاعاتی به «هرم هورتون^۵» اشاره می‌کند. هورتون معتقد است افراد در هر سطح نیاز که باشند در موارد زیر به اطلاعات نیاز دارند:

- اطلاعات انطباق‌دهنده: اطلاعات در مورد تهیه غذا، خطر، بهداشت، و... که برای رفع نیازهای پایه و اساسی روزمره ضروری است؛
- اطلاعات یاری‌رسان: اطلاعاتی برای تأمین زندگی، تأمین اجتماعی و نیازهای ایمنی؛
- اطلاعات روشنگرانه: نیازهای اجتماعی مثل عضویت در مجامع، مشارکت در اجتماع، و شغل، و داشتن دوستان؛
- اطلاعات آقنائه‌کننده: کسب احترام که باعث آقنای فرد می‌شود؛
- اطلاعات تهذیب و اخلاق: خدانشناسی و معرفت نفس (عینی، ۱۳۸۴).

نیازهای اطلاعاتی را بر اساس ماهیت می‌توان به دو گروه عمده "نیازهای اطلاعاتی عینی و نیازهای اطلاعاتی مسئله‌گرا" تقسیم کرد. در نیاز اطلاعاتی عینی، حد و مرز نیاز اطلاعاتی به خوبی روشن است و به همین لحاظ پاسخگویی کامل و دقیق به این نوع نیازها و ارضای آنها به دلیل سهولت انتقال و شفاف بودن سؤال امکان‌پذیر است و هر

1- Information Need
2- Maceviciutè. E
3- Dervin, B
4- Nilan, M
5- Horton, F

استفاده کننده دقیقاً به پاسخ مورد نظر دسترسی پیدا می‌کند. در نیاز اطلاعاتی مسئله‌گرا، با توجه به عدم تدقیق مضمون، چه بسا پاسخگویی به نیاز موجب واکنش‌های متفاوت در افراد شود؛ چرا که نیاز اطلاعاتی ممکن است با پاسخ‌های مختلفی که نتیجه تفسیرهای متفاوت می‌باشد، برآورده شود (بابایی، ۱۳۷۶).

عوامل عینی و ذهنی مختلفی نیاز اطلاعاتی را تحت تأثیر قرار می‌دهد که عمده‌ترین عوامل عینی شامل جامعه، اقتصاد، جهت‌های توسعه علم و فناوری، فرهنگ، آموزش و سیاست می‌باشد و عوامل ذهنی شامل روان‌شناسی افراد، دانش، مهارت و ارزش‌ها است (شخورین^۱، ۱۹۷۰). سورگل^۲ (۱۹۸۵) می‌گوید نیاز اطلاعاتی نوعی سائق شناختی تولید می‌کند و فرد را وادار تا برای حل مسئله‌ای که با آن روبرو شده به جستجوی اطلاعات بپردازد و پاسخ مورد نظر را بیابد (ص ۱۴). هورتون و مارچند^۳ (۱۹۸۲) می‌گویند آنچه در قبال یک نیاز اطلاعاتی به دست می‌آید ممکن است هرگز مورد استفاده قرار نگیرد، و اطلاعات کسب شده دارای محدوده زمانی خاصی برای استفاده باشد و یا نباشد (دروین و نیلان، ۱۹۸۶).

نیازهای اطلاعاتی گاهی اوقات بسیار گسترده و گاهی بسیار محدود هستند. با توجه به هدف مخاطب و نوع نیاز او اطلاعات متنوعی را می‌توان جمع‌آوری کرد (کلامب^۴، ۲۰۰۲: ۲۴). جستجوی اطلاعات ممکن است به عنوان یک چرخه شامل "دنبال کردن اطلاعات، به دست آوردن، مرتب کردن اطلاعات و در صورت لزوم استفاده" مد نظر قرار گیرد. در این فرایند، تغییر نیاز اطلاعاتی تحت تأثیر مستقیم سؤالی‌هایی است که فرد با آن روبرو می‌شود (کتز^۵، ۱۹۸۷: ۹۸). گلبستاین^۶، کوربلیجا^۷ و بالدی^۸ (۲۰۰۳) می‌گویند به طور کلی چهار حوزه اصلی برای سؤال وجود دارد که به شکل‌گیری نیاز اطلاعاتی کمک می‌کند:

- 1- Shekhourin, D.E
- 2- Soergel, D
- 3- Marchand, D.
- 4- Colomb, R
- 5- Katz, B
- 6- Gelbstin, E
- 7- Kurbalija, J
- 8- Baldi, S

- هدف: چه انگیزه‌ای برای جستجوی اطلاعات وجود دارد؟
- حوزه عمل: توصیف کننده موضوع مورد جستجو است؛
- کیفیت: سؤال مطرح شده باید در بر گیرنده جزئیات موضوع مورد نیاز باشد؛
- زمان: اطلاعاتی که از طریق سؤال به دست می‌آید باید هماهنگ با زمان بوده و قابلیت استفاده داشته باشد (ص ۱۹).

در آزمون سراسری، انگیزه جستجوی اطلاعات و حوزه عمل کاملاً مشخص است، اما کیفیت سؤال مطرح شده تا حد زیادی به اهمیت موفقیت فرد وابسته است؛ که تعیین کننده جزئیات موضوع و تلاش برای رفع آن است. عنصر زمان دسترسی به اطلاعات در آزمون سراسری نیز بسیار حیاتی است. توجه به رویکردها و نحوه شکل‌گیری نیاز اطلاعاتی ما را به سوی این مهم پیش می‌برد که نیازهای اطلاعاتی مخاطبان باید به صورت دقیق توصیف شده و نشان دهد آنها چه چیز می‌خواهند.

سؤال اساسی این است که نیازهای اطلاعاتی داوطلبان آزمون سراسری دارای چه ماهیتی بوده و تحت تأثیر چه عواملی قرار دارد؟ شرایط خاص آزمون سراسری و نقش آن در تعیین سرنوشت داوطلبان ورود به آموزش عالی منجر به پیچیده شدن نیازهای آنها می‌شود. این نیازها تحت تأثیر انگیزه‌های داوطلبان (منزلت اجتماعی، محیط اجتماعی دانشگاه، انگیزه شغلی، علاقه تحصیلی و علمی) برای ورود به دانشگاه (محمدی روزبهانی و طارمی، ۱۳۸۴: ۱۰۴)، طبقه اجتماعی (دهنوی، ۱۳۸۳: ۹۳)، علائق و رجحانهای داوطلبان، انتظارات والدین و استعداد علمی (عبدی و دانایی، ۱۳۸۳: ۱۸۵)، منابع کسب اطلاعات از قبیل معلم، کتاب، کتاب‌های کمک آموزشی، و کلاس‌های آموزشی خارج از مدرسه (تلگینی و همکاران، ۱۳۸۱: ۳۸-۳۶)، میزان تکیه بر اطلاعات کتاب‌های درسی (حج فروش، ۱۳۸۱)، دسترسی به منابع موثق (زمانی و ساعی، ۱۳۸۳) و میزان اهمیت پذیرش در دانشگاه (پرنده و همکاران، ۱۳۸۷) قرار دارد. در آزمون سراسری، "انتخاب رشته" شرایط خاصی دارد و، همان‌طور که نصر و همکاران (۱۳۸۱) می‌گویند، طیف وسیعی از نیازهای داوطلبان را پوشش می‌دهد و مستلزم توجه خاص است.

تجربه برگزاری آزمون‌های ورودی دانشگاه‌های در کشورهایی مانند ترکیه، ژاپن، چین و برخی کشورهای دیگر نشان می‌دهد که در این کشورها به دلیل عدم تمرکز، تنوع

روش‌های پذیرش دانشجو و اطلاع‌رسانی در خصوص آزمون از طریق سازمان‌های مجری، مؤسسات خصوصی و مدارس، داوطلبان به سهولت اطلاعات لازم در مورد آزمون‌ها را کسب می‌کنند (صباغیان، ۱۳۸۵؛ پورکاظمی، ۱۳۸۱).

تنوع دامنه نیازهای داوطلبان و مسئله‌گرا بودن آن ما را به سؤال اساسی پژوهش حاضر رهنمون می‌کند و آن اینکه "نیازهای اطلاعاتی داوطلبان آزمون سراسری کدامند؟" از این رو بررسی پنج سؤال پژوهشی زیر چارچوب مطالعه را تشکیل می‌دهد:

- ۱- نیازهای اطلاعاتی داوطلبان آزمون سراسری کدامند؟
- ۲- از نظر برآورده شدن کدام نیازها دارای اولویت هستند؟
- ۳- آیا نیازهای اطلاعاتی داوطلبان با توجه به نوع دیپلم متفاوت است؟
- ۴- آیا نیازهای اطلاعاتی داوطلبان با توجه به جنس متفاوت است؟
- ۵- آیا نیازهای اطلاعاتی داوطلبان با توجه به گروه‌های آزمایشی پنج‌گانه متفاوت است؟

۲. روش تحقیق

طرح تحقیق مورد استفاده در این پژوهش به دلیل بررسی ماهیت شرایط موجود، بررسی رابطه بین رویدادها و توصیف وضع موجود (سرمد و همکاران، ۱۳۸۳: ۸۲) از نوع پیمایشی است. جامعه آماری شامل داوطلبان مجاز به انتخاب رشته در شهر تهران در سال ۱۳۸۵ بوده^۱ که با روش نمونه‌گیری تصادفی، نمونه‌ای با حجم ۳۵۲ نفر انتخاب و مورد مطالعه^۲ قرار گرفته است. حجم نمونه با توجه به مقدار متغیر نرمال واحد متناظر با سطح اطمینان (۱/۹۶)، نسبت صفت متغیر (۰/۲۵) و سطح اطمینان (۰/۹۵) تعداد ۳۸۴ نفر تعیین

۱- در سال ۱۳۸۵، حدود ۲۴۹۷۵۰ نفر از استان تهران در آزمون سراسری ثبت نام کرده‌اند که حدود ۱۴۴۸۴۳ نفر مجاز به انتخاب رشته شده‌اند که حدود ۶۰ درصد از شهر تهران هستند. با احتساب غائبین در جلسه می‌توان گفت حدود ۶۰ درصد داوطلبان مجاز به انتخاب رشته شده‌اند.

۲- داده‌های تحقیق در زمان مراجعه داوطلبان به مراکز دریافت فرم انتخاب رشته جمع‌آوری شده است. ذکر این نکته ضروری است که داوطلبان در زمان ثبت نام هنوز در وادی آزمون سراسری به صورت جدی وارد نشده‌اند و با توجه به اینکه در حین آزمون جمع‌آوری داده بسیار دشوار و تحت تأثیر اضطراب داوطلبان قرار می‌گرفت داده‌ها در زمان مراجعه داوطلبان به مراکز دریافت فرم انتخاب رشته جمع‌آوری گردید.

شد و با کنار گذاشته شدن پرسشنامه‌های معیوب تعداد ۳۵۲ نمونه مورد بررسی نهایی قرار گرفت. ابزار جمع‌آوری داده یک پرسشنامه محقق ساخته بود که مؤلفه‌های آن با توجه به اهداف پژوهش، ویژگیهای جامعه مورد مطالعه و بر اساس پژوهشهای قبلی، نظر خبرگان، آیین‌نامه‌ها، دفترچه آزمون سراسری و گزارش‌های موجود در سازمان سنجش آموزش کشور طراحی گردید. در مرحله اولیه تعداد ۴۰ مؤلفه نیاز^۱ استخراج شد که پس از اجرای مقدماتی به ۳۲ مؤلفه کاهش یافت. سؤالهای پرسش نامه در طیف عددی از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف تعبیه و در مقابل هر گویه (سؤال) یک ستون برای درج اولویت هر سؤال از نظر داوطلب گنجانده شده بود که طیفی از ۶-۰ (بدون اولویت تا اولویت زیاد) داشت.

برای تأمین ویژگیهای فنی ابزار اندازه‌گیری ابعاد روایی و پایایی مد نظر قرار گرفته است. برای تأمین روایی پرسش نامه از روایی متخصصان و صاحب نظران در حوزه کنکور و سنجش استفاده شده است. برای تأمین پایایی پرسش نامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده که عدد ۰/۷۹۵ را نشان می‌دهد.

با توجه به رتبه‌ای بودن مقیاس داده‌ها تحلیل عاملی برای کاهش ابعاد متغیر، پیدا کردن مؤلفه‌های متجانس و استخراج مؤلفه‌های نیاز استفاده شده است. وزن یا اهمیت هر مؤلفه نیاز با میانگین وزنی محاسبه شده و مقایسه نیازها در گروه‌های آزمایشی، جنس و نوع دیپلم با استفاده از داده‌های خام و آزمون کروسکال والیس و ویلکاکسون انجام شده است.

۱. هر چند مؤلفه‌های نیاز از تحقیقات قبلی، نظرات خبرگان، مستندات مراجعان به روابط عمومی، مستندات قانونی آزمون سراسری و پرسش‌های وصول شده به بخش پاسخگویی سازمان سنجش آموزش کشور استخراج شده است، اما به علت شرایط خاص زمان آزمون سراسری ممکن است مواردی در این فهرست مغفول مانده باشد که این امر از محدودیت‌های تحقیق حاضر محسوب می‌شود.

۳. یافته‌ها

سؤال‌های پژوهشی:

سؤال (۱) نیازهای اطلاعاتی داوطلبان آزمون سراسری کدامند؟

برای پاسخ به سؤال پژوهشی بالا از مجموع ۳۲ مؤلفه در نظر گرفته شده به عنوان نیاز، ۱۱ عامل^۱ به عنوان نیاز اطلاعاتی داوطلبان استخراج شده است که عبارتند از:

۱. استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی
۲. آشنایی با رشته‌ها، دانشگاهها و شیوه گزینش علمی
۳. آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی
۴. شرکت در آزمون‌های آزمایشی
۵. مطالعه هفته‌نامه پیک سنجش
۶. دسترسی به منابع طرح سؤال
۷. نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن
۸. برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه
۹. دوری از عوامل اضطراب‌زا
۱۰. آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته
۱۱. در اختیار داشتن مشاور و راهنما

عوامل بالا از ۳۲ مؤلفه یا سؤال استخراج شده‌اند که وزن هر مؤلفه در هر عامل در

جدول شماره یک آمده است.

۱- با توجه به تنوع دامنه نیازها و مستقل بودن امکان کاهش تعداد عوامل در تحلیل‌های آماری وجود نداشت و به همین دلیل در مورد برخی عوامل با وجود محدود بودن تعداد زیرمجموعه‌ها به صورت عاملی جداگانه آورده شده‌اند.

جدول (۱) توزیع عوامل استخراج شده از طریق تحلیل عاملی با چرخش واریمکس

عامل	مؤلفه	عامل ۱	عامل ۲	عامل ۳	عامل ۴	عامل ۵	عامل ۶	عامل ۷	عامل ۸	عامل ۹	عامل ۱۰	عامل ۱۱
استفاده از نرم افزارهای آموزشی ^۱	۲۷	-/۸۵۱										
	۲۸	-/۸۱۸										
	۲۹	-/۸۱۶										
	۵	-/۶۲۲										
	۶	-/۵۹۷										
	۱۰	-/۵۵۲										
آشنایی با رشته‌ها، دانشگاهها	۲۰	-/۷۶۶										
	۱۹	-/۷۵۸										
	۱۸	-/۷۵۷										
آشنایی و دسترسی به کتاب‌های ...	۱۱		-/۷۳۲									
	۱۲		-/۷۱۶									
	۱۳		-/۴۶۸									
شرکت در آزمون‌های ...	۳۰			-/۷۲۴								
	۱۴			-/۶۶۸								
	۱۵			-/۳۲۰								
مطالعه هفته‌نامه پیک ...	۷				-/۸۰۳							
	۸				-/۷۸۰							
دسترس‌ی به منابع طرح سوال	۲				-/۸۰۸							
	۳				-/۸۰۶							
نحوه تکمیل فرم انتخاب ...	۴۶				-/۷۴۳							
	۲۴				-/۶۴۵							
	۳۲				-/۴۶۶							
برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه	۱۶				-/۶۶۶							
	۱				-/۶۲۳							
	۳۱				-/۵۱۷							
دوری از عوامل اضطراب‌زا	۱۷				-/۶۵۵							
	۲۳				-/۵۰۴							
	۲۳				-/۴۸۸							
آگاهی از نکات فنی ...	۲۱				-/۷۳۹							
	۲۲				-/۴۶۲							
در اختیار داشتن مشاور ...	۲۵				-/۷۷۱							
	۳۴				-/۴۲۱							

۱- منظور از نرم افزارهای آموزشی نرم افزارهای سامان رشته(نرم افزار انتخاب رشته) مجموعه سؤال‌های آزمون سراسری، نرم افزارهای آموزش گام به گام و کتاب‌هایی است که به صورت نرم افزار در بازار وجود دارند.

براساس یافته‌های حاصل از تحلیل عاملی مقدار KMO برابر است با ۰/۶۹۰ و مقدار بارتلت آن ۱۸۳۳/۸ است که در سطح معنی‌داری بیش از ۰/۹۹ قرار دارد و حاکی از مناسب بودن متغیرهای وارد شده برای تحلیل است.

جدول (۲) مقدار KMO و آزمون بارتلت و سطح معنی‌داری

KMO	بارتلت	سطح معنی‌داری
۰/۶۹۰	۱۸۳۳/۸	۰/۰۰۰

عامل اول (استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی) با مقدار ویژه ۴/۰۰۶ به تنهایی ۱۱/۷۸۴ درصد واریانس کل، عامل دوم (آشنایی با رشته‌ها، دانشگاهها و شیوه‌گزینش علمی) با مقدار ویژه ۲/۵۱ به تنهایی ۷/۹۷ درصد واریانس کل، و عامل سوم (آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی) با مقدار ویژه ۲/۰۶ به تنهایی ۶/۱ درصد واریانس کل را تبیین می‌کند. عامل چهارم (شرکت در آزمون‌های آزمایشی) با مقدار ویژه ۲/۰۰۷ به تنهایی ۵/۹۰۳ درصد واریانس کل، عامل پنجم (مطالعه هفته‌نامه پیک سنجش) با مقدار ویژه ۱/۷۵ به تنهایی ۵/۱۵۸ درصد واریانس کل، و عامل ششم (دسترسی به منابع طرح سؤال) با مقدار ویژه ۱/۷۳ به تنهایی ۵/۱۰۳ درصد واریانس کل را تبیین می‌کند. بقیه عوامل در رده‌های بعدی قرار دارند که اطلاعات آنها در جدول ۳ ارائه شده است. به طور کلی، یازده عامل مورد نظر در مجموع ۶۳/۴ درصد واریانس کل را تبیین می‌کنند و بقیه به عوامل تصادفی دیگری وابسته است.

جدول (۳) عوامل استخراج شده به تفکیک مقدار ویژه و درصد واریانس

عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	درصد واریانس تراکمی مقدار ویژه
استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی	۴/۰۰۶	۱۱/۷۸۴	۱۱/۷۸۴
آشنایی با رشته‌ها، دانشگاهها و شیوه‌گزینش علمی	۲/۵۱	۷/۳۸۲	۱۹/۱۴۵
آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی	۲/۰۶	۶/۰۶۴	۲۵/۲۲۹
شرکت در آزمون‌های آزمایشی	۲/۰۰۷	۵/۹۰۳	۳۱/۱۳۲
مطالعه هفته‌نامه پیک سنجش	۱/۷۵	۵/۱۵۸	۳۶/۲۸۰
دسترسی به منابع طرح سؤال	۱/۷۳	۵/۱۰۳	۴۱/۳۹۳
نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن	۱/۶۱	۴/۷۴۴	۴۶/۱۳۷
برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه	۱/۵۷۱	۴/۶۱۷	۵۰/۷۵۵
دوری از عوامل اضطراب‌زا	۱/۴۷	۴/۳۴۵	۵۵/۱
داشتن مشاور و راهنما	۱/۴۲	۴/۱۹۷	۵۹/۳۹۶
آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته	۱/۴	۴/۱۹۷	۶۳/۴۳۳

سؤال (۲) از نظر برآورده شدن کدام نیازها دارای اولویت هستند؟

در سؤال پژوهشی دوم، به اولویت نیازها از نظر برآورده شدن پرداخته شده است. در واقع، وزن (میانگین وزنی) هریک از مؤلفه‌های نیاز از نظر داوطلبان مورد مطالعه بررسی شده است که نتایج آن در جدول ۲ به صورت خلاصه آمده است.

جدول (۴) توزیع نیازهای اطلاعاتی داوطلبان با توجه اولویت برآورده شدن

نیاز اطلاعاتی		
اهمیت	وزن	مؤلفه‌ها
۱	۱/۶۸	آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی
۲	۱/۴۹	شرکت در آزمون‌های آزمایشی
۳	۱/۴۳	دسترسی به منابع طرح سؤال
۴	۱/۳۰	آشنایی با رشته‌ها، دانشگاه‌ها و شیوه‌گزینش علمی
۵	۱/۲۴	برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه
۶	۰/۹۴	نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن
۷	۰/۸۵	مطالعه هفته‌نامه پیک سنجش
۸	۰/۸۱	استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی
۹	۰/۵۷	آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته
۱۰	۰/۵۲	داشتن مشاور و راهنما
۱۱	۰/۲۵	دوری از عوامل اضطراب‌زا

اطلاعات جدول ۲ نشان می‌دهد "آشنایی و دسترسی به کتاب‌های آزمون سراسری" با وزن ۱/۶۸ در درجه اول اهمیت قرار دارد و از نظر داوطلبان این نیاز در بالاترین سطح قرار دارد. "شرکت در آزمون‌های آزمایشی، دسترسی به منابع طرح سؤال، آشنایی با رشته‌ها، دانشگاه‌ها و شیوه‌گزینش علمی، برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه، نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن، مطالعه هفته‌نامه پیک سنجش، استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی، آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته، داشتن مشاور و راهنما و دوری از عوامل اضطراب‌زا" به ترتیب در رده‌های بعدی قرار دارند. نکته قابل توجه تفاوت محسوس بین اولویت‌های ۸ و ۹ (استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی و آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته) است که حاکی از کاهش اهمیت ۳ نیاز پایانی می‌باشد.

سؤال (۳) آیا نیازهای اطلاعاتی داوطلبان با توجه به نوع دیپلم متفاوت است؟

برای پاسخ به سؤال بالا، نیازهای اطلاعاتی داوطلبان آزمون سراسری در ۴ گروه دیپلم "علوم تجربی، ریاضی فیزیک، علوم انسانی و هنر" مورد مقایسه قرار گرفته است. فهرست نیازها در گروه‌های چهارگانه به شرح زیر است:

جدول (۵) توزیع نیازهای اطلاعاتی با توجه به نوع دیپلم

وزن	نیاز	گروه	وزن	نیاز	گروه		
۱/۸۹	آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی	علوم انسانی	۱/۴۳	آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی	علوم تجربی		
۱/۵۹	شرکت در کنکورهای آزمایشی		۱/۳۳	دسترسی به منابع طرح سؤال			
۱/۴۳	آشنایی با رشته‌ها، دانشگاه‌ها و شیوه گزینش علمی		۱/۳۲	شرکت در آزمون‌های آزمایشی			
۱/۴۲	دسترسی به منابع طرح سؤال		۱/۲۶	آشنایی با رشته‌ها، دانشگاه‌ها و شیوه گزینش علمی			
۱/۲۶	برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه		۱/۱۲	برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه			
۰/۹۶	نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن		۰/۹۵	نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن			
۰/۸۹	استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی		۰/۸۵	مطالعه هفته‌نامه پیک سنجش			
۰/۸۵	مطالعه هفته‌نامه پیک سنجش		۰/۷۷	استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی			
۰/۶۴	در اختیار داشتن مشاور و راهنما		۰/۵۲	در اختیار داشتن مشاور و راهنما			
۰/۵۳	آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته		۰/۵۰	آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته			
۰/۳۳	دوری از عوامل اضطراب‌زا		۰/۲۰	دوری از عوامل اضطراب‌زا			
۱/۵۵	دسترسی به منابع طرح سؤال		هنر	۱/۶۶		آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی	ریاضی فیزیک
۱/۴۵	آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی			۱/۴۹		شرکت در آزمون‌های آزمایشی	
۱/۲۹	شرکت در کنکورهای آزمایشی			۱/۴۲		دسترسی به منابع طرح سؤال	
۱/۱۹	آشنایی با رشته‌ها، دانشگاه‌ها و شیوه گزینش علمی	۱/۳۷		برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه			
۰/۹۹	نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن	۱/۲۱		آشنایی با رشته‌ها، دانشگاه‌ها و شیوه گزینش علمی			
۰/۹۷	برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه	۰/۸۹		نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن			
۰/۷۱	مطالعه هفته‌نامه پیک سنجش	۰/۸۲		مطالعه هفته‌نامه پیک سنجش			
۰/۶۳	استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی	۰/۷۸		استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی			
۰/۵۸	در اختیار داشتن مشاور و راهنما	۰/۵۴		در اختیار داشتن مشاور و راهنما			
۰/۴۹	آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته	۰/۵۱		آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته			
۰/۲۲	دوری از عوامل اضطراب‌زا	۰/۲۳		دوری از عوامل اضطراب‌زا			

اطلاعات جدول حاکی از برخی تفاوت‌ها در بین گروه‌های داوطلبان، است اما این اختلاف زیاد نیست. تمامی گروه‌ها در پنج نیاز آخر مشترک هستند و عمده تفاوت‌ها در

نیازهای ۱ تا ۶ می‌باشد. تعیین معنی‌داری این اختلاف‌ها با استفاده از آزمون کروسکال والیس بررسی شده است.

جدول (۶) آماره آزمون کروسکال والیس و مقایسه نیاز با توجه به نوع دیپلم

ردیف	نیاز اطلاعاتی	۰/۷۶۲
۱	خی دو	۰/۷۶۲
۲	درجه آزادی	۳
۳	سطح معنی‌داری	۰/۸۵۹

اطلاعات جدول ۴ نشان می‌دهد خی دو به دست آمده با درجه آزادی ۳ حدود ۰/۷۶۲ است که در مقایسه با خی دو بحرانی و با ۹۵ درصد اطمینان (۷/۸۱) بسیار پایین‌تر است و بنابراین می‌توان گفت از نظر اهمیت برآورده شدن نیازهای اطلاعاتی بین داوطلبان با توجه به نوع دیپلم تفاوت وجود ندارد.

سؤال (۴) آیا نیازهای اطلاعاتی داوطلبان با توجه به جنس متفاوت است؟

نیازهای داوطلبان دختر و پسر در این سؤال مورد بررسی قرار گرفته‌اند که اطلاعات آن در جدول زیر خلاصه شده است:

جدول (۷) توزیع نیازهای اطلاعاتی با توجه به جنس

گروه	نیاز	وزن	گروه	نیاز	وزن
دختران	آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی	۱/۶۱	پسران	آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی	۱/۷۰
	شرکت در آزمون‌های آزمایشی	۱/۴۷		شرکت در آزمون‌های آزمایشی	۱/۵۰
	دسترسی به منابع طرح سؤال	۱/۳۶		دسترسی به منابع طرح سؤال	۱/۴۵
	برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه	۱/۲۲		آشنایی با رشته‌ها، دانشگاهها و شیوه گزینش علمی	۱/۴۱
	آشنایی با رشته‌ها، دانشگاهها و شیوه گزینش علمی	۱/۰۳		برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه	۱/۲۵
	استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی	۰/۹۲		نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن	۰/۹۷
	نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن	۰/۸۶		مطالعه هفته‌نامه پیک سنجش	۰/۸۷
	مطالعه هفته‌نامه پیک سنجش	۰/۷۹		استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی	۰/۷۷
	در اختیار داشتن مشاور و راهنما	۰/۵۷		در اختیار داشتن مشاور و راهنما	۰/۵۶
	آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته	۰/۵۶		آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته	۰/۵۱
دوری از عوامل اضطراب‌زا	۰/۲۴	دوری از عوامل اضطراب‌زا	۰/۲۱		

همان طور که اطلاعات جدول نشان می‌دهد، بین دختران و پسران در نیازهای اطلاعاتی تفاوت‌هایی مشاهده می‌شود که عمدتاً در رده‌های ۴ تا ۸ مشهود است. معنی‌داری این اختلاف‌ها با استفاده از آزمون ویلکاکسون بررسی شده است.

جدول (۸) آماره آزمون ویلکاکسون و مقایسه نیاز با توجه به جنس

ردیف	نیاز اطلاعاتی	
۱	نمره Z	۲/۹۰۶
۲	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۴

اطلاعات جدول ۴ نشان می‌دهد نمره Z به دست آمده حدود ۲/۹۰۶ و سطح معنی‌داری ۰/۰۰۴ است و بنابراین می‌توان گفت از نظر اهمیت برآورده شدن نیازهای اطلاعاتی بین داوطلبان با توجه به نوع جنس تفاوت وجود دارد.

سؤال (۵) آیا نیازهای اطلاعاتی داوطلبان با توجه به گروههای آزمایشی پنج‌گانه متفاوت است؟

برای پاسخ به سؤال پنجم، نیازهای اطلاعاتی داوطلبان آزمون سراسری در ۵ گروه آزمایشی "علوم تجربی، ریاضی و فنی، علوم انسانی، هنر و زبان‌های خارجی" مورد مقایسه قرار گرفته است. فهرست نیازها در گروه‌های پنج‌گانه در قالب جدول شماره نه آمده است:

جدول (۹) توزیع نیازهای اطلاعاتی با توجه به گروه آزمایشی

گروه	نیاز	وزن	گروه	نیاز	وزن		
علوم تجربی	آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی	۱/۳۹	علوم انسانی	آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی	۱/۸۰		
	آشنایی با رشته‌ها، دانشگاهها و شیوه گزینش علمی	۱/۳۰		شرکت در آزمون‌های آزمایشی	۱/۵۹		
	شرکت در آزمون‌های آزمایشی	۱/۲۹		دسترسی به منابع طرح سؤال	۱/۴۳		
	دسترسی به منابع طرح سؤال	۱/۲۴		آشنایی با رشته‌ها، دانشگاهها و شیوه گزینش علمی	۰/۳۷		
	برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه	۱/۱۱		برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه	۱/۲۴		
	نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن	۰/۹۷		نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن	۰/۹۹		
	مطالعه هفته‌نامه بیک سنجش	۰/۸۱		مطالعه هفته‌نامه بیک سنجش	۰/۷۸		
	استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی	۱/۷۷		استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی	۰/۷۸		
	در اختیار داشتن مشاور و راهنما	۰/۵۳		در اختیار داشتن مشاور و راهنما	۰/۶۱		
	آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته	۰/۵۰		آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته	۰/۵۵		
	دوری از عوامل اضطراب‌زا	۰/۲۱		دوری از عوامل اضطراب‌زا	۰/۳۰		
	ریاضی و فنی	آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی		۱/۵۹	هنر	دسترسی به منابع طرح سؤال	۱/۴۵
		شرکت در آزمون‌های آزمایشی		۱/۴۱		آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی	۱/۴۰
دسترسی به منابع طرح سؤال		۱/۳۳	شرکت در آزمون‌های آزمایشی	۱/۰۸			
برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه		۱/۲۲	آشنایی با رشته‌ها، دانشگاهها و شیوه گزینش علمی	۰/۹۹			
آشنایی با رشته‌ها، دانشگاهها و شیوه گزینش علمی		۱/۱۴	مطالعه هفته‌نامه بیک سنجش	۰/۹۴			
نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن		۰/۸۶	برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه	۰/۹۰			
مطالعه هفته‌نامه بیک سنجش		۰/۷۸	آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته	۰/۵۷			
استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی		۰/۷۷	استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی	۰/۵۵			
در اختیار داشتن مشاور و راهنما		۰/۴۹	نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن	۰/۵۱			
آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته		۰/۴۷	در اختیار داشتن مشاور و راهنما	۰/۳۲			
دوری از عوامل اضطراب‌زا		۰/۲۲	دوری از عوامل اضطراب‌زا	۰/۱۷			
زبان‌های خارجی		دسترسی به منابع طرح سؤال	۰/۴۸				
		شرکت در آزمون‌های آزمایشی	۱/۳۷				
	آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی	۱/۳۳					
	برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه	۱/۰۵					
	استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی	۰/۹۷					
	آشنایی با رشته‌ها، دانشگاهها و شیوه گزینش علمی	۰/۸۴					
	مطالعه هفته‌نامه بیک سنجش	۰/۷۶					
	نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن	۰/۶۰					
	در اختیار داشتن مشاور و راهنما	۰/۵۴					
	آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته	۰/۴۵					
	دوری از عوامل اضطراب‌زا	۰/۱۶					

اطلاعات جدول حاکی از برخی تفاوت‌ها در بین گروههای آزمایشی است، اما این اختلاف زیاد نیست. در گروههای مورد بررسی نیازها دارای تفاوت‌هایی هستند که در گروه هنر مشهودتر از بقیه می‌باشد. برای تعیین معنی‌داری این اختلاف‌ها از آزمون کروسکال والیس استفاده شده است.

جدول (۱۰) آماره آزمون کروسکال والیس و مقایسه نیاز با توجه به گروه آزمایشی

ردیف	نیاز اطلاعاتی	
۱	خی دو	۱/۵۱۷
۲	درجه آزادی	۴
۳	سطح معنی داری	۰/۸۲۴

اطلاعات جدول ۴ نشان می‌دهد خی دو به دست آمده با درجه آزادی ۴ حدود ۱/۵۱۷ است که در مقایسه با خی دو بحرانی و با ۹۵ درصد اطمینان (۱۱/۷) بسیار پایین‌تر است و بنابراین از نظر اهمیت برآورده شدن نیازهای اطلاعاتی بین داوطلبان با توجه به نوع گروه آزمایشی تفاوت وجود ندارد.

۴. بحث و نتیجه گیری

شرکت در آزمون سراسری و موفقیت در آن هدف تمامی داوطلبان شرکت کننده است و از این رو تلاش همه آنها آمادگی هر چه بیشتر برای شرکت در آزمون است؛ دسترسی به اطلاعات درست و روا^۱ یکی از مسایل پیش روی داوطلبان است که در مقاله حاضر مورد بررسی قرار گرفت. نیازهای اطلاعاتی را می‌توان در قالب چهار نوع مطالعه بررسی نمود:

۱. مطالعه درباره اشاعه و توزیع اطلاعات؛

۲. مطالعه کاربران؛

۳. مطالعه رفتار اطلاع‌یابی کاربران و علل بروز یک رفتار اطلاعاتی؛

۴. مطالعه روند بهره‌گیری و کاربرد اطلاعات از طریق سنجش و اندازه‌گیری (یونسکو،

۱۹۷۵).

بر این اساس، برآوردن نیازهای اطلاعاتی داوطلبان مستلزم آگاهی از شرایط دسترسی به اطلاعات، شرایط داوطلبان به عنوان نیازمندان، رفتار اطلاع‌یابی و بهره‌گیری از منابع است. بررسی‌ها نشان می‌دهد داوطلبان آزمون سراسری در مقابل منابع اطلاعاتی متعددی قرار دارند که آنها را با دشواری‌های زیادی در دسترسی و انتخاب منابع درست مواجه می‌کند. خطیر بودن و شرایط رقابتی حاکم بر آزمون سراسری راه را برای بسیاری از منابع اطلاعاتی باز گذاشته تا با ارایه اطلاعات غلط و یا سطحی داوطلبان را در وادی سرگردانی قرار دهند.

نیازهای به دست آمده در این تحقیق با پژوهش حج فروش (۱۳۸۱)، تلگینی و همکاران (۱۳۸۱)، نصر و همکاران (۱۳۸۱)، محمدی روزبهانی (۱۳۸۳) و زمانی و ساعی (۱۳۸۳) هماهنگ بوده و یافته‌های آنها را مورد تأکید قرار می‌دهد. نیازهای اطلاعاتی به دست آمده بر حسب اولویت برآورده شدن^۱ عبارت بود از "آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آزمایشی"، "شرکت در آزمون‌های آزمایشی"، "دسترسی به منابع طرح سؤال"، "آشنایی با رشته‌ها، دانشگاهها و شیوه‌گزینش علمی"، "برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه"، "نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن"، "مطالعه هفته‌نامه پیک سنجش"، "آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته"، "استفاده از نرم افزارها آموزشی"، "داشتن مشاور و راهنما"، "دوری از عوامل اضطراب‌زا" که عمدتاً نیازهای اطلاعاتی مسأله‌گرا (بابایی، ۱۳۷۸) هستند و تحت تأثیر متغیرهایی از قبیل میزان اهمیت موفقیت، هدف، انتظارات و میزان آمادگی داوطلب قرار دارد. نگاهی به ۳ نیاز اول ("آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی"، "شرکت در آزمون‌های آزمایشی" و "دسترسی به منابع طرح سؤال") نشان می‌دهد مشکل عمده داوطلبان عدم آگاهی از فرایند تدوین سؤال و تلاش برای پی بردن به مکانیسم و نوع سؤال‌های آزمون سراسری است. نیاز چهارم (آشنایی با رشته‌ها، دانشگاهها و شیوه‌گزینش علمی)، ششم (نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن) و هشتم (آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته) عمدتاً به انتخاب رشته^۲ مربوط می‌شوند که به نوعی تایید کننده پژوهش نصر و

۱- هرچند داده‌ها در زمان انتخاب رشته جمع‌آوری شده‌اند، اما نیازهای مربوط به انتخاب رشته در کنار سایر نیازها قرار گرفته و وزن بیشتری پیدا نکرده‌اند.

۲- هر چند داده‌های تحقیق در زمان اعلام نتایج اولیه جمع‌آوری شده و جامعه مورد مطالعه افراد مجاز به انتخاب رشته بوده‌اند و ممکن است در زمان ثبت نامه اطلاعات دیگری به دست می‌آید، اما ذکر این نکته ضروری است که

همکاران (۱۳۸۱) و اهمیت آن در موفقیت داوطلبان است. نیاز پنجم (برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه) نیز بسیار در خور تأمل و دقت است. علی‌رغم تأکیدی که بر برنامه‌ریزی در موفقیت داوطلبان می‌شود این امر در مرتبه پنجم قرار گرفته و ممکن است علت آن اولویت داشتن منابع کسب اطلاع و آگاهی از آنچه در آزمون سراسری رخ می‌دهد باشد. "استفاده از نرم افزارها" به دلیل عدم توسعه زیرساخت فناوری اطلاعات در کشور در اولویت پایینی قرار گرفته است. دو نیاز پایانی ("داشتن مشاور و راهنما" و "دوری از عوامل اضطراب‌زا") نیز بسیار درخور تأمل هستند. علی‌رغم اینکه بسیاری معتقدند آزمون سراسری باعث اضطراب در دانش‌آموزان شده و عملکرد آنها تحت تأثیر قرار می‌دهد (حج فروش، ۱۳۸۱ و معتمدی، ۱۳۸۵) اما در اینجا این مؤلفه دارای اولویت پایینی بوده که شاید بتوان گفت علت آن قرار گرفتن در کنار سایر مؤلفه‌های مهم‌تر باشد.

نیاز اطلاعاتی دارای دامنه گسترده‌ای است و حوزه‌های حیات، سلامت، آب و هوا، مسافرت، انرژی، تعلیم و تربیت، سیاست، اقتصاد مدیریت و تجارت را در بر می‌گیرد) وزارت ارتباطات هندوستان، ۲۰۰۳: ۴۴). با توجه با شرایط خاص حاکم بر آزمون سراسری نیاز اطلاعاتی در این حوزه صورت مستقیم به نهادهای آموزشی جامعه بر می‌گردد و ضروری است تدابیر لازم جهت برآوردن نیازهایی از استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی، آشنایی با رشته‌ها، دانشگاه‌ها و شیوه‌گزینش علمی، آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی، شرکت در آزمون‌های آزمایشی، مطالعه هفته‌نامه پیک سنجش، دسترسی به منابع طرح سؤال، نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن، برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه، دوری از عوامل اضطراب‌زا، آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته، در اختیار داشتن مشاور و راهنما به صورت جدی مورد توجه قرار گیرد.

یافته‌ها نشان داد بین نیازهای اطلاعاتی در گروه‌های آزمایشی مختلف و نوع دیپلم تفاوت معنی‌دار وجود ندارد و این امر حاکی از گستردگی مسأله و همگانی بودن آن در بین داوطلبان است. از سوی دیگر، تفاوت بین نیازهای دختران و پسران نشان دهنده توجه به نیازهای هر گروه و یکسان نگرفتن آنها است. آمادگی داوطلبان برای آزمون سراسری

مستلزم دسترسی به اطلاعات مناسب و به روز جهت رفع نیازهای اطلاعاتی و منابع مناسب برای این امر است. توسعه امکان محک زدن دانش داوطلبان به صورت تکوینی، توسعه منابع اطلاعاتی آزمون سراسری، اطلاع رسانی به موقع در خصوص نکات فنی، اطلاع رسانی در مورد تغییرات احتمالی، توسعه استفاده از ظرفیت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات، توسعه مشارکت مشاورین مدارس در رفع نیازها، توسعه مجلات و نشریات حرفه‌ای اطلاع رسانی و همکاری همه جانبه آموزش و پرورش، سازمان سنجش آموزش کشور و صدا و سیما در جهت رفع نیازهای اطلاعاتی داوطلبان از اقداماتی است که می‌تواند کمک زیادی به داوطلبان باشد.

با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهاد می‌شود:

۱. سازمان سنجش آموزش کشور به عنوان متولی برگزاری آزمون سراسری برنامه‌ریزی لازم جهت ارائه اطلاعات جامع و بدون ابهام در مورد فرایند آزمون سراسری (از ثبت نام تا معرفی به دانشگاه) در قالب بروشور، مقاله، آگهی‌های تلویزیونی و ... با تأکید بر نیازهای داوطلبان انجام دهد؛
۲. نظر به متفاوت بودن نیازها، با توجه به جنس این موضوع در ارائه اطلاعات به داوطلبان مد نظر قرار گیرد؛
۳. از طریق تعامل سازنده بین سازمان سنجش و وزارت آموزش و پرورش نیازهای داوطلبان مورد بررسی قرار گرفته و راهکارهای لازم برای رفع آنها در دوره پیش‌دانشگاهی طراحی و اجرا شود؛
۴. تمهیداتی جهت تقویت هفته‌نامه پیک سنجش، که یکی از منابع اطلاعاتی کلیدی برای داوطلبان است، اندیشیده شود؛
۵. به منظور جلوگیری از هدایت نادرست داوطلبان سازمان سنجش آموزش کشور، نرم افزارهای آموزشی لازم را تهیه و در اختیار داوطلبان قرار دهد؛
۶. با همکاری سازمان سنجش و وزارت آموزش و پرورش مشاوران مدارس آموزش‌های لازم در خصوص آزمون سراسری را (در قالب کارگاه، سخنرانی، جلسات تخصصی) دریافت کرده و در اختیار داوطلبان قرار دهند.

منابع و مآخذ

۱. بابایی، محمود (۱۳۷۸). *نیازسنجی اطلاعات*. تهران: مرکز اطلاعات و اسناد و مدارک علمی ایران.
۲. پرند، کورش؛ غلامرضا یادگارزاده و ابراهیم خدایی (۱۳۸۷). *انتخاب رشته، انتخاب آینده*. تهران: انتشارات سازمان سنجش آموزش کشور.
۳. پورکاظمی، محمد حسین (۱۳۸۱). *مقایسه تطبیقی پذیرش دانشجو در کشورهای چین و ژاپن و طرح جدید آزمون سراسری*. در *مجموعه مقالات سمینار بررسی روش‌ها و آزمونهای ورودی دانشگاهها*، اصفهان: انتشارات دانشگاه صنعتی اصفهان.
۴. تلگینی، محمود و همکاران (۱۳۸۳). *مشکلات آزمون سراسری از دید دانش آموزان*. در *مجموعه مقالات سمینار بررسی روش‌ها و آزمونهای ورودی دانشگاهها*، اصفهان: انتشارات دانشگاه صنعتی اصفهان.
۵. حج فروش، احمد (۱۳۸۱). *آسیب‌های آزمون سراسری بر هدف‌های دوره متوسطه و ارائه پیشنهاد برای رفع آسیب‌ها*. در *مجموعه مقالات سمینار بررسی روش‌ها و آزمونهای ورودی دانشگاهها*، اصفهان: انتشارات دانشگاه صنعتی اصفهان.
۶. دهنوی، حسنعلی (۱۳۸۳). *بررسی پیشینه اجتماعی متقاضیان ورود به آموزش عالی در سال ۱۳۸۲*. *فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی*، شماره ۳۴ و ۳۷ (۱۲۳-۹۳).
۷. زمانی، غلامحسین و رحیم ساعی (۱۳۸۳). *پیامدهای نبود شناخت از رشته تحصیلی*. در *مجموعه مقالات سمینار بررسی روش‌ها و آزمونهای ورودی دانشگاهها*، اصفهان: انتشارات دانشگاه صنعتی اصفهان.
۸. سیف، علی اکبر (۱۳۷۹). *روانشناسی پرورشی*. تهران: انتشارات آگاه.
۹. سرمد، زهره و همکاران (۱۳۷۶). *روشهای تحقیق در علوم رفتاری*. تهران: انتشارات آگاه.
۱۰. عینی، اکرم (۱۳۸۴). *مفهوم نیاز اطلاعاتی از دیدگاه پیشگامان علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی*. *فصلنامه علوم اطلاع‌رسانی*، دوره ۲۰ شماره سوم و چهارم، (بهار و تابستان) ۷۳-۸۶.
۱۱. صباغیان، زهرا (۱۳۸۵). *مقایسه تطبیقی نحوه پذیرش دانشجو در رشته‌های علوم انسانی در ۹ کشور*. گزارش منتشر نشده طرح هدایت استعدادها به سمت نیازهای کشور، سازمان سنجش آموزش کشور.
۱۲. فتیحی و اجارگاه، کورش (۱۳۷۴). *نیازسنجی: حلقه مفقوده نظام برنامه ریزی درسی ایران*. *مجموعه مقالات همایش بهبود کیفیت آموزش عمومی*، تهران: وزارت آموزش و پرورش.
۱۳. فتیحی و اجارگاه، کورش (۱۳۸۰). *نیازسنجی آموزشی: الگوها و فنون*. تهران: انتشارات آبیژ.
۱۴. کاردان، علیمحمد (۱۳۵۰). *تاریخچه تحولات مسابقات ورودی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی در ایران*. *نشریه دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران*، دوره دوم، شماره دوم، (۷۸-۷۰).

۱۵. محمدی روزبهانی، کیانوش و ابولفضل طارمی (۱۳۸۴). عوامل انگیزشی داوطلبان برای ورود به دانشگاه. *فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی*، شماره ۳۸ و ۳۷ (۱۲۶-۱۰۳).
۱۶. معتمدی، عبدالله (۱۳۸۵). تأثیر کنکور بر سلامت عمومی، عزت نفس و نشانه های اختلالات روانی راه نیافتگان به دانشگاه. *فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی*، شماره ۴۰ (۷۲-۵۵).
۱۷. نصر، احمدرضا و همکاران (۱۳۸۳). بررسی ملاک های ترجیحی انتخاب رشته داوطلبان ورود به مراکز آموزش عالی دولتی در سال ۱۳۸۱. در مجموعه مقالات سمینار بررسی روش ها و آزمونهای ورودی دانشگاهها، اصفهان: انتشارات دانشگاه صنعتی اصفهان.

18. Colomb, Robert. M. (2002). *Information Space*. London: Springer Press.
19. Dervin. B., & Nilan. M. (1986). Information needs and uses. *Annual review of information science and technology* (Vol. 21, pp 3-33). White Plains, NY: Knowledge Industry Publications.
20. Gelbstin, Edvardo; Jovan Kurbalija and Stefano Baldi (2003). *Finding Information in Cyberspace. From Irritation to Inspiration*. Switzerland: Malta Co Press.
21. Horton. F., Marchand. D. (1982) *Information Management in Public Administration*. Information Management Press, Washington, DC
22. Katz, Bill (1987). *Current Trends in Information: Research and Theory*. New York: Haworth Press.
23. Macevičiūtė, E. (2006). "Information needs research in Russia and Lithuania, 1965-2003" *Information Research*, 11(3) paper 256 (Available at <http://InformationR.net/ir/11-3/paper256.html>)
24. Nagy, P. (2000). The three roles of assessment: Gate keeping, accountability, and instructional diagnosis. *Canadian Journal of Education*, 25 (4), 262-279.
25. Shekhurin, D.E. (1970). Information needs of specialists, the system of defining and satisfying them. Leningrad, Russia: Leningrad Krupskaja Institute of Culture.
26. Soriano, Fernando (1995) *Conducting Needs Assessments: A Multidisciplinary Approach*. (Sage Human Services Guides) USA: Sage publication.
27. Soergel, Dagobert (1985). *Organizing Information: Principles of Data Base and Retrieval Systems*. London: Academic Press.
28. Woolfolk, Anita (2001). *Educational Psychology*. Boston: Allyn & Bacon co press.